

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«GYLYM JÁNE BILIM - 2025»
XIX Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XX Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«GYLYM JÁNE BILIM - 2025»**

**PROCEEDINGS
of the XX International Scientific Conference
for students and young scholars
«GYLYM JÁNE BILIM - 2025»**

**2025
Астана**

УДК 001(06)
ББК 72я631
F96

**«ǴYLYM JÁNE BILIM – 2025» студенттер мен жас ғалымдардың
XX Халықаралық ғылыми конференциясы = XX Международная
научная конференция студентов и молодых ученых «ǴYLYM JÁNE
BILIM – 2025» = The XX International Scientific Conference for
students and young scholars «ǴYLYM JÁNE BILIM – 2025». – Астана:
– 3813 б. - қазақша, орысша, ағылшынша.**

ISBN 978-601-08-5373-7

**Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас
ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті
мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.**

**The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young
researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities. В сборник
вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по
актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.**

УДК 001(06)
ББК 72я431
F96

ISBN 978-601-08-5373-7

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2025

		мұсылмандары және Екінші дүниежүзілік соғыс	
1260.	Новикова А. Г.	«Боевая деятельность партизан-казахстанцев Освейской партизанской бригады им. М.В. Фрунзе Витебской области БССР (1942-1944 гг.)»	5398
1261.	Тұрғынбай Е. М.	Тектінің тұяғы (майдангер Әлім Алмат хақында)	5401
1262.	Тайтолеуов А. Б.	Герой Советского Союза из Семипалатинской области	5405
1263.	Шуберт А. А.	Боевой путь Кучеренко Николая Петровича: от Акмолинска до Тулы	5408

СЕКЦИЯ 9
ЖУРНАЛИСТИКА ЖӘНЕ ӘЛЕУМЕТТІК ҒЫЛЫМДАР
ЖУРНАЛИСТИКА И СОЦИАЛЬНЫЕ НАУКИ

9.1- секция
ПОСТСЕКУЛЯРЛЫҚ ӘЛЕМДЕГІ ДІН: ЖАҢА МҮМКІНДІКТЕР,
ШЕКАРАЛАР ЖӘНЕ СЫН-ҚАТЕРЛЕР
РЕЛИГИЯ В ПОСТСЕКУЛЯРНОМ ОБЩЕСТВЕ: ВЫЗОВЫ, ГРАНИЦЫ,
НОВЫЕ ВОЗМОЖНОСТИ

1264.	Абайқызы Ақтоты	Эрих Фроммның дін психологиясы	5560
1265.	Алибек Алия Бауыржанқызы	Қазақстанның әлеуметтік желілеріндегі психологиялық және рухани емшіліктің қалыптасуы	5564
1266.	Албагачиева Луиза Багаудиновна	Неоязычество в современном обществе: формы, виды возрождения	5568
1267.	Аманжолов Ансар Жанатулы	Проявление образа иисуса христа в маркетинге и интернет-юморе (мем-культуре)	5572
1268.	Әкімбай Айымжан Құдайбергенқызы	Діни ритуалдардың қоғамдағы рөлі	5576
1269.	Бейсенбай Райхан Жарқынбекқызы	Қазақстандағы мұсылман қыздары: қоғамдық пікір және құқықтық мәртебе	5579
1270.	Бидолда Жайқал Болатбекқызы	Оңалту және дерадикализация жұмыстарының халықаралық тәжірибелеріне шолу	5583
1271.	Демесінов Асылжан Алдамбергенұлы	Сенуші адамдарға психологиялық кеңес берудің ерекшеліктері	5588
1272.	Жубанышева Ардақ Талғатқызы	Жеке тұлғаның радикалдану процесін анықтау критерийлері	5593

1273.	Жусупов Санжар Муратулы	Религиозные онлайн-проповеди и психология убеждения: основные методы воздействия	5596
1274.	Ибадуллаева Ақниет Абдуалиқызы	Қасиетті құпиялардың теологиялық психологиялық аспектілері	5599
1275.	Ізбасқан Айдана Арапбайқызы	Діни бірегейлік және жаһандану	5603
1276.	Иманханов Азамат Иманханұлы	Исследование взаимосвязи религиозности и свойств темперамента личности: на основе методики пятифакторного анализа	5607
1277.	Қаржауова Майра Бауыржанқызы	Радикалды діни ағымдардың теориялық-әдіснамалық негіздері	5612
1278.	Орынтай Ади Оразбайұлы	Аспекты деструктивных культов в компьютерной игре «Cult of the lamb»	5616
1279.	Рамазан Інжу Болатқызы	Ислам шариғатындағы тұлға концепциясы: құран негіздері мен ғылыми тұжырымдар	5620
1280.	Самен Көркем Болатқызы	Цифрлық дәуірдегі діни құндылықтардың трансформациясы	5624
1281.	Шайзада Ақерке Асхатқызы	Гендерлік зерттеулердің дінтану саласындағы рөлі: қазақ қоғамындағы руханилықтың трансформациясы	5629

9.2 - секция

ҚОҒАМ ЖӘНЕ МӘДЕНИЕТ: ФИЛОСОФИЯЛЫҚ ЖӘНЕ МӘДЕНИЕТТАНУЛЫҚ ТАЛДАУ ОБЩЕСТВО И КУЛЬТУРА: ФИЛОСОФСКИЙ И КУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ

1282.	Абдиканова Дарина Куанышевна	Симулякр как продуктивная сила: Делёзовская критика платонизма	5632
1283.	Абитай Бейбарыс Рахымжанұлы	XX ғасырдағы қазақ ойшылдарының рухани жаңғыру мен еркіндікке қатысты философиялық ұстанымдары	5635
1284.	Алимхан Айбота Маратқызы Нукешова Диана Талгатқызы	Балаларға арналған философия:цифрландырылған заманда	5640
1285.	Атымтай Даяна Нурланқызы	Гётенің поэзиясындағы сопылық мотивтер: исламдық мистиканың батыс ойына ықпалы	5645

1286.	Байгулина Амина Акановна	Қазақ ғылымы: Қ.Сәтпаев пен Е.Бөкетов	5649
1287.	Бекботаев Сырлыбек Қуатбекұлы	«Қара жер»: таңба мен қазба жад	5653
1288.	Жақсылық Ботағоз Жарылқасынқызы	Мұзарап Жүсіпұлының күйшілік өнері және қазақ мәдениетіндегі орны	5658
1289.	Жанатқызы Ұлпан	Стоицизмнің қазіргі заманғы адамға пайдасы бар ма?!	5561
1290.	Жаркенов Ұлан Берікұлы	Қазақ философиясындағы мақал-мәтелдің орны	5664
1291.	Жолдасбаева Ақнұр Райымдекқызы	Конфуцийшілдіктегі адам, қоғам және табиғат арасындағы қарым-қатынастарды үйлестіру мәселесі туралы	5667
1292.	Зулхарова Асел	Өнер философиясындағы рухани ізденістер	5670
1293.	Калиева Айя Айбекқызы	«Страх» в философии Сёрена Кьеркегора	5673
1294.	Каменов Бекзат Расулович	Қазақ дүниетанымына тәңіріліктен енген түсініктер	5677
1295.	Капаева Аида	Қазақстандағы театр өнері дамуының кейбір тенденциялары	5681
1296.	Капсеметова Назира Канатовна	Қазақ философиясындағы адам және рухани құндылықтар	5684
1297.	Керімбай Әлихан Санжарұлы	Қоғам және философия: философиялық идеялардың қоғам дамуына ықпалы	5687
1298.	Кунтупова Аяулым Маратқызы	Қоғам және мәдениет: қазіргі қоғамның жастардың рухани құндылығымен байланысты кейбір мәселелеріне философиялық және мәдени талдау	5690
1299.	Қали Тоғжан Қахарманқызы	Эстраданың бұқаралық мәдениеттің феномені ретінде қоғамға әсері	5694
1300.	Қанапина Арайлым Жанғалықызы	Мәшһүр Жүсіп Көпейұлының рухани мұрасы	5697
1301.	Құрас Бақытгүл Қанатқызы	Сұлулық ұғымының тарихи эволюциясы	5699
1302.	Рахимғалиева Айзат Ерболатқызы	Жасанды интеллект және мораль	5702
1303.	Серік Айгерім Азаматқызы	Шәкәрімнің адамның өмірлік бағдарларының мәні туралы экзистенциалды ой толғауы	5705
1304.	Тілеуғабыл Назерке Ерболатқызы	Жоғары білім саласындағы экзистенциалдық дағдарыстарды еңсерудегі философияның ықпалы	5709
1305.	Шәді Қарақат Қайратқызы	Суфизмдегі әйелдер тарихы: раба аль-адавияның мұрасы және оның ізбасарлары	5714

9.3 – секция

ЗАМАНАУИ ҚОҒАМ: ӘЛЕУМЕТТАНУЛЫҚ ТАЛДАУ СОВРЕМЕННОЕ ОБЩЕСТВО: СОЦИОЛОГИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ

1306.	Мамежан Гүлназ Асылзадақызы	Теоретико - методологические основы исследования бренда в семейном бизнесе	5718
1307.	Серікбай Дархан Шымкентбайұлы	Оңтүстік Қазақстан имиджі: тарихи, мәдени және экономикалық аспектілер	5721
1308.	Дүйсенбек Алмаз Асқарұлы Өмірзақ Ақнұр Бауыржанқызы	Әлеуметтік желілердің ойлау қабілеті мен сөйлеу тіліне әсері	5725
1309.	Орынбаева Аруна Маратовна	Диффузия западной культуры в молодежную среду	5730
1310.	Меделханқызы Ақзада	Донорлық әлеуметтік құбылысы: даму шарттары және факторлары	5734
1311.	Мазненко Валерия Максимовна	Отношение современной молодёжи к эзотерическим практикам	5736
1312.	Кукешева Алтынай Ермекбаевна	Восприятие обучающимися онлайн обучения (по результатам онлайн опроса)	5741
1313.	Кожаметова Аружан Азаматовна	Финансовая грамотность студентов Казахстана	5744
1314.	Казиханова Зура Ерлановна	Социальные ценности современной казахстанской молодежи	5748
1315.	Уразбаева Асия Аманжолқызы	Социальная проблема как поле конфликта: кейс закона о семейном насилии в РК	5752
1316.	Төребек Нұргүл Маратқызы	Әлеуметтік желілердің қазіргі қоғамдағы студент жастардың бірегейлігін қалыптастыруға әсері	5756
1317.	Раушанбекова Майра Талгатқызы	Жоғары білімді мамандардың эмиграциясы: қазақстандағы «ми ағыны» және оның әлеуметтік салдары	5760
1318.	Нұртай Гүлсайран	Қазақ тілінің цифрлық кеңістіктегі орны: әлеуметтанулық сауалнама нәтижелері	5764
1319.	Лесов Наурызбек Әспенұлы	Мектеп жасына дейінгі балаға арналған қазақстандық медиакеңістік: әлеуметтанулық зерттеу нәтижелері	5768
1320.	Көміртай Аружан Ержанқызы	Отбасын жоспарлау контекстіндегі әйелдердің әлеуметтік бірегейлігі: репродуктивті тәжірибенің әйелдің қоғамдағы рөліне ықпалы	5772

1321.	Кенжетай Шолпан Үсенқызы	Халықаралық фриланс тәжірибесі: тенденциялар және онлайн мамандықтар	5776
1322.	Галымжанова Аружан Бауржанқызы	Қазақстандағы паралимпиадалық спортты дамытудың әлеуметтік детерминанттары	5779
1323.	Карим Аулиехан Казбекулы	Религиозная идентичность и цифровая модернизация: институциональные аспекты	5782
1324.	Алиев Марат Мухтарович	Memory studies как исследовательская парадигма в изучении памяти и мнемонических конфликтов	5785
1325.	Балықбаева Ардақ Шәкірқызы	ҚР моно қалаларының демографиялық даму болжамы	5788
1326.	Өтеғали Дулат Болатұлы	Платформалық жұмыспен қамтудың әлеуметтанулық мәселелері	5792
1327.	Иманқұл Ақнұр Бексұлтанқызы	Отбасы-неке қарым-қатынастарына жаңа ұстаным: білім деңгейіндегі және отбасындағы міндеттерді бөлудегі гендерлік теңсіздік призмасында талдау	5795
1328.	Душманов Даниэль Тулегенович	Цифровые сообщества и женщины- тестировщики: гендер и идентичность	5798
1329.	Дінмұхаммед Дильназ	Репродуктивті мінез-құлық: саяси және мәдени конструкциясы	5802
1330.	Акатаев Азамат Абылович	Пространственная статистика в прогнозировании электорального поведения населения на основе данных GPS	5806

9.4 – СЕКЦИЯ

XXI ҒАСЫРДАҒЫ ЖАСТАР ЖӘНЕ ПСИХОЛОГИЯ ҒЫЛЫМЫ МОЛОДЕЖЬ И ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ НАУКА В XXI ВЕКЕ

1331.	Адильхан Адина Нұртайқызы Алдашева Амира Маратовна	Роль скуки в личностном росте: как скуку можно перенаправить от аддикций к самоактуализации	5809
1332.	Аланбаев Алан Болатұлы Жантемирова Аяулым Еркиновна	Мультитаскинг в цифровой среде: информационная перегрузка и когнитивное истощение	5814
1333.	Болатбекқызы Төреқыз	К-поп жанкүйерлерінің психологиясы: әлемдік феноменнің жастар санасына әсері	5816
1334.	Дуйсембаева Сабина Жаслановна	Телефон қолдану уақыты мен стресс деңгейінің өзара байланысы	5819
1335.	Егимбаева Айнагуль Сериккалиевна	Исследование особенностей совладающего поведения родителей имеющих детей с особыми образовательными потребностями	5822
1336.	Ертукешова Гулия	Психологиялық әл-ауқат ұғымының мәні	5828
1337.	Жақсығұлова Зухра	Білім алушылардың аутоагрессивті	5832

	Бірлікқызы	мінез-құлқын зерттеудің теориялық - әдіснамалық негіздері	
1338.	Жоламан Диана Болатқызы Қадырыса Айшабибі Рахметқызы	Жеткіншектерде кездесетін агрессивті мінез-құлық пен қатыгездіктің психологиялық себептері	5836
1339.	Каримова Еркежан Сайлауқызы	Социально- психологическая адаптация молодежи – выпускников из детских учреждений	5840
1340.	Кунаков Ануар Серикович	Молодые мигранты: травма, разлука и психологическое здоровье	5843
1341.	Қожахметова Динара Тлеужанқызы	Тәуелділікті емдеудің 12 қадамдық оңалту бағдарламасы	5848
1342.	Қонысбай Фатима Ерболқызы	Когнитивті психология және тіл	5853
1343.	Абилбеков Акниет Нурболатович	Кванттық психология: сананың кванттық механика тұрғысынан зерттелуі	5857
1344.	Серікқызы Мөлдір Туякова Улбосын Жүсіповна	Білім беру жүйесінде сараптамалық қызметті жүзеге асыру	5861
1345.	Шакеева Алима Бериковна	Мектеп жасына дейінгі балалардың эмоционалды саласына әлеуметтік медиа ықпалы	5863
1346.	Масуадин Мөлдір	Психология мамандығында оқитын және басқа мамандықтағы студенттердің инфантильділік деңгейін зерттеу	5866
1347.	Мұқашева Ардагүл Болатбекқызы	Цифрлық дәуірдегі психологиялық сауаттылық және оның студенттердің эмоционалды тұрақтылығын дамытуға әсері	5870
1348.	Мырзақасым Айзада Есілбекқызы	Жеткіншектердегі суицидтік мінез-құлықтың алдын алу бойынша шетелдік тәжірибелерге шолу	5873
1349.	Нусупкүл Әнел Куатбекқызы	Жеткіншектердегі мазасыздықтың ерекшеліктері	5876
1350.	Нұршабек Панар Азаматқызы	«Ер Төстіктегі» архетиптік кейіпкерлер: юнгтың теориясы тұрғысынан талдау	5879
1351.	Рустамханова Тахмина Сухрабовна	Болашақ психологтардың оқу іс-әрекетіндегі үлгерімі мен эмоционалды интеллект арасындағы байланыс	5884
1352.	Сарина Амина Саидовна	Тіл және нейропсихология	5887
1353.	Шайманов Даулет Ерганатович	Связь между личностными характеристиками и приверженностью в религии ислам	5892
1354.	Секербаева Зарина Тимуровна	Психологические аспекты отношения и вовлеченности казахстанской молодежи в видеоигры	5896
1355.	Смагулова Нұрай Ануарқызы	Перфекционизмнің аутоиммунды аурулармен байланысы	5901
1356.	Тигран Ислана	«How childhood trauma affects us as	5904

		adults»	
1357.	Сулейменова Гульжазира Тажмагамбетовна Абдракышова Акерке Оралбаевна	Аутистік спектрдің бұзылыстары бар балаларды психологиялық қолдау	5908
1358.	Тасжурекова Нурсая Ерлановна	Эмоционалдық күйдің шығармашылыққа әсері	5912
1359.	Боранбаева Жансая	«Отбасы» ұғымының ғылыми әдебиеттерде зерттелуі	5914
1360.	Юсупова Гузель Сериковна	Применение медитации в психотерапевтической практике психологов и психосоматологов	5918
1361.	Керимкулова Жансая	Влияние детско-родительских отношений на расстройство пищевого поведения	5923
1362.	Сулейменова Гульжазира Тажмагамбетовна Абияким Ақбота Ақылбайқызы	Аутистік спектрдің бұзылыстары бар балаларды тәрбиелеп отырған ата-аналарды психологиялық сүйемелдеу	5926
1363.	Тухашев Муслим Яхьяевич	Взаимосвязь уровня самодисциплины и удовлетворённости жизнью у студентов	5930
1364.	Ахмет Бота Базарбайқызы	Жасөспірім және өмірдің мәні	5935
1365.	Жолдықараева Алтынай Қанатқызы	Отбасылық тәрбие стилінің жеткіншектердің өз-өзіне сенімді болуына ықпалы	5938

9.5-секция. Заманауи әлеуметтік саясат пен әлеуметтік жұмыс
Современная социальная политика и социальная работа

1366.	Имангалиева Жанель Сержановна	Вызовы и проблемы в работе социальных работников во время чрезвычайных ситуаций	5942
1367.	Седунова Кристина Владимировна	Социально-психологическая адаптация выпускников детских домов	5945
1368.	Михайлова Дарья Анатольевна	Образ профессии «социальная работа» в средствах массовой информации Республики Казахстан	5949
1369.	Жусупова Дильназ Дулатовна	Мотивация профессиональной деятельности и уровень притязаний будущих социальных работников	5953
1370.	Аманкельды Чингиз Аскарұлы	Профессиональная пригодность и приспособляемость к профессии «Социальная работа»	5955
1371.	Сейтжанов Сабыржан Жарылкаганович	Перспективы, риски и возможности миграции в условиях города (на примере г.Астана)	5958

1372.	Аубакирова Аягоз Каиртаевна Адилбекова Толкын Алиевна	Социальная работа и цели устойчивого развития: литературный обзор	5961
1373.	Абдрахманова Сыргагул	Права на образование детей с нарушением слуха в Казахстане	5966
1374.	Болатова Ұлжан Мырзағалиқызы	Қазақстандағы ақпараттық қауіпсіздік және медиасауаттылық; БАҚ рөлі мен әлеуметтік саясат механизмдері	5970
1375.	Семенова Юлия Евгеньевна	Роль социальных работников в профилактике суицидального риска в медиа пространстве	5973
1376.	Сейтхан Гүлзат Жаңабайқызы	Әлеуметтік жұмыскер медициналық-санитариялық алғашқы көмек ұйымындағы мультидисциплинарлы топтың негізгі қатысушысы	5976
1377.	Саңғылбаева Ботагөз Ермекқызы	Жаңа туылған нәрестелерден бас тартқан әйелдердің мотивациясы мен әлеуметтік жағдайлары: перзентханадағы кейстерді талдау	5980
1378.	Дуйсенбаева Толқын Нурдиллақызы	Әлеуметтік жұмыстың тәжірибесінде арт-терапияны қолдану мүмкіндіктері	5985
1379.	Нұранова Данагүл Жандарбекқызы	Жетім балалармен және ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балалармен жұмыс істеудегі кейс-менеджмент	5988
1380.	Олжабай Аружан Қалдыбекқызы	Спорт мүгедектігі бар адамдардың өмірлік сценарийін өзгерту факторы ретінде	5992
1381.	Бейбітова Ләззат Арманқызы	Әлеуметтік қызметкерлердің қазақстандағы инклюзивті туризмді дамытудағы рөлі	5996
1382.	Сегізбаева Жанерке Маханбетқызы	Девиантты-мінез құлықты жасөспірімдермен әлеуметтік жұмыс	5999
1383.	Шекербек Айжан Сәбитқызы	Ядролық сынақтардан зардап шеккендерді әлеуметтік қорғау	6002
1384.	Алибекова Жанат Асылбекқызы	Көру қабілеті бұзылған балаларға әлеуметтік қолдау көрсету	6008
1385.	Аманбай Еркежан Әлібекқызы	Әлеуметтік жетімдікті еңсерудегі қабылдаушы ата-аналар мектебінің үлесі	6011

1386.	Ибрагим Аяулым Ерболқызы	Егде жастағы адамдарға күтім жасаудың кешенді тәсілі	6014
1387.	Ерғалиева Аяулым Ғалымжанқызы	Еріктілік – әлеуметтік жұмыстың ажырамас бөлігі	6017
1388.	Қыстаубай Карима Қуанышбекқызы	Адаптация студентов первого курса к обучению в вузе	6024
1389.	Исаева Мерей Сеилбековна	Социальное предпринимательство: от бизнеса к общественной трансформации на пути к устойчивому будущему	6029

9.6-секция

ЦИФРЛЫҚ ЖУРНАЛИСТИКА ЖӘНЕ ҚОҒАММЕН БАЙЛАНЫС: ҚАЗІРГІ ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ МЕН БІЛІМ БЕРУ АСПЕКТІЛЕРІ ЦИФРОВАЯ ЖУРНАЛИСТИКА И СВЯЗИ С ОБЩЕСТВЕННОСТЬЮ: СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ И ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ

1390.	Талапқанұлы Ераман	Спорт журналистерін даярлау: 2019–2024 жылдардағы медиа-зерттеулер және халықаралық тәжірибе	6033
1391.	Кайрат М. К.	Эволюция социальной рекламы в Казахстане: от плакатов к digital-форматам	6038
1392.	Орынбасар С.А.	Жасанды интеллект заманындағы digital - коммуникациялар	6042
1393.	Мурзағалиева А.Е.	Сегментация аудитории с помощью искусственного интеллекта	6048
1394.	Мағзұмова Ж. Н.	PR саласындағы жасанды интеллект	6053
1395.	Салимжан Д.Ж.	Кризисный digitalpr: как справиться с негативом в интернете	6057
1396.	Тұяқбай Ақнұр Айболқызы	PR-дың қазақ поэзиясының дамуына ықпалы	6062
1397.	Алиева А. Д. Рустемова М. М.	Жасанды интеллект және PR-дағы цифрлық технологиялар	6066
1398.	Дауитхан Көгершин	Әйел спортшыларына қатысты медиа репрезентациялар: гендерлік аспект	6069
1399.	Ерланова Еркежан Ерлановна	Tiktok және Instagram платформаларындағы спорттық контенттің ықпалы	6072

1400.	Иүсіп Нәрсә	Спорт журналисінің бейнесі: кәсіби дағдылар мен жаңа талаптар	6074
1401.	Кабылбекова Аяна Канатовна	Қазақ киносының имиджін қалыптастырудағы PR-дың рөлі	6076
1402.	Құдайберген Аяулым Мирханқызы	Қазақ театрын жандырудың PR стратегиялары: жаңа медиа құралдарының рөлі	6079
1403.	Құрманжан Айгер	Халықаралық спорт жарыстары және қазақтілді бақ-тың қатысуы	6081
1404.	Отынбай Аружан Абайқызы Куанышева Диамара Куанышевна	Спорттық шараларды әлемдік деңгейде ұйымдастырудағы PR-дың рөлі	6085
1405.	Халым Күзеухан	Әлеуметтік желілердегі спорт журналистикасы: артықшылықтары мен кемшіліктері	6090
1406.	Хуандаг Алемнур	Футбол матчтарының репортажы: журналистік шеберлік пен этика	6092

9.7-секция

Журналистиканың дамуы: дәстүр мен трансформация Развитие журналистики: традиции и трансформация

1407.	Тургазыева Дильназ Медетовна	Қазақстан телеарналарындағы сараптамалық бағдарламалардың жаһандық кезеңдегі даму тенденциясы	6097
1408.	Амантай Жұлдыз Ағыбайқызы	Әйел журналистердің қоғамдық-саяси қызметі: отандық және шетелдік тәжірибе	6101
1409.	Kussainova Adel	Comparison of crime programs on tv different countries	6104
1410.	Озенбаева Назым Тукибаевна	Журналистика путешествий: история возникновения и этапы становления	6107
1411.	Қабдрашев Біржан Жарқынұлы	Қарулы қақтығыс аймағындағы журналистің рөлі мен қауіпсіздігі: Ресей мен Украина жанжалы негізінде	6111
1412.	Akimbekova Dilyara	Practice – oriented approaches in teaching journalism: experience of universities in Poland and Kazakhstan	6114
1413.	Elubay Guldana	Interactive teaching methods in training future journalists: practices from Poland and Kazakhstan	6116

1414.	Ғаббас Г.Е.	Сұхбат алудың ерекшеліктері (Youtube әлеуметтік желісінің мысалы бойынша)	6120
1415.	Мулькаман Назерке	«Threads» жаңа әлеуметтік желісінде отандық және шетелдік бақ-тың белсенділігі: салыстырмалы контент-талдау	6125
1416.	Серикова К.Т.	Қазақстан мен Ресей байланысы: ақпараттық кеңістіктегі ықпалдастықты арттырудағы өзекті мәселелер	6128
1417.	Шанжархан Зейін Әмірханұлы	Интернет журналистика негіздері: трендтер, аудитория, платформалар	6133
1418.	Сәдуақас Шаттық Серікқалиқызы	Әлеуметтік медиадағы Edutainment Қазақстандағы танымдық контент жасаудың жаңа моделі	6137
1419.	Жамботырова Айнеля Ербулатовна	Цифрлық дәуірдегі жаңалық тарату: дәстүрлі телевизияның бәсекеге бейімделуі	6142
1420.	Жұмағали К.С.	«Хабар» телеарнасында ақпараттық саясатты көрсету ерекшеліктері мен проблемалары (2015–2024 жылдар бойынша)	6147
1421.	Асилбек Жансая Турсунқызы	Журналистер мен алгоритмдер: жасанды интеллектің редакциялық процестер мен аудиторияның сеніміне әсері	6149
1422.	Сұлтан Ажар	Имидж және бедел: жеке тұлғаларға арналған имидж қалыптастыру стратегиялары	6151
1423.	Бекен Алем Куатұлы	Жасанды интеллект және big data технологияларының цифрлық журналистикадағы рөлі	6154
1424.	Ахметова Дильназ	Қазіргі медиадағы трансформация	6156
1425.	Жарбосинова Акмарал Наурызбайқызы	Әлеуметтік медиаданың жаңа механизмдері, алгоритмдік сүзгілердің қоғамдық пікірге ықпалы	6159
1426.	Кенжеқара Әспет	Цифрлық медиадағы отандық pr және жарнама	6162

1427.	Алтай Іңкәр	Медиадағы манипуляция және оның қоғамға әсері	6164
1428.	Молдахметова Камила Қалдыбекқызы	Желтоқсан көтерілісінің тарихи маңызы мен саяси бағасы	6168
1429.	Бошанова Әсел Ербуланқызы	БАҚ-тағы медиа-инновациялардың дамуы	6169
1430.	Ментай Аяжан	Қазіргі журналистика: дәстүр сабақтастығы және трансформация жолдары	6173
1431.	Берік Д.Б.	Қазіргі тележурналистикадағы қазақ тілінің тілдік нормалары: жаңалықтарда қолданылу мәселелері	6176
1432.	Кеңшілікова Еркеназ Ғабитқызы	Журналистиканың дамуы: дәстүр мен трансформация	6181
1433.	Дәлкенқызы Перизат	Цифрлық трансформация және дәстүрлі БАҚ: қазақстандық медианың жаңа бағыты	6182
1434.	Манафья Шұғыла Бақытқызы	Салааралық журналистиканың даму үрдістері мен трансформациясы	6185
1435.	Байұзақ Ұлданай	Отандық мультфильмдердің тәрбиелік аспектілері	6189
1436.	Толкынбекова Дильназ	Киноаударма теориясы мен оның түрлері	6193
1437.	Ералханқызы Би-Фатима	Израиль-Палестина қақтығысы жағдайындағы бұқаралық ақпарат құралдарының қызметі	6194
1438.	Dildabek Gaini Ibragimova Akbota	Youtube as a second screen: the digital adaptation of kazakhstan tv channels	6198
1439.	Қожатай Аяжан	Сот журналистикасы: отандық және шетелдік тәжірибе	6202
1440.	Құрманалы Дариға Дәулетқызы	Цифрлы медиа мен дезинформацияның қоғамдық санаға әсері	6204
1441.	Марданманова Әмина	Телеертегілердің бала тәрбиесіне ықпалы	6208
1442.	Арғын Томирис Дамирқызы	Этикалық мәселелер және журналистиканың жауапкершілігі	6210

1443.	Одылова Мафтуна	Влияние цифровизации на распространение феминистского дискурса: социальные сети и онлайн-платформы	6214
1444.	Шардарбек Аружан	Фактчек жасау және оның маңызы	6219
1445.	Kussainova Adel	Image of journalists and tv hosts covering criminal topics on television	6223
1446.	Серікова Құралай	Қазақстан мен Ресей ынтымақтастығы: БАҚ перспективасына көзқарас	6229

9.8-секция

МЕДИА ЖӘНЕ БАСПА ИНДУСТРИЯСЫ: ЖАҢАНДЫҚ ТРЕНДТЕР МЕН ҰЛТТЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕР

МЕДИА И ИЗДАТЕЛЬСКАЯ ИНДУСТРИЯ: ГЛОБАЛЬНЫЕ ТРЕНДЫ И НАЦИОНАЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ

1447.	Сансызбаев Н.Д.	Цифрлық дәуірдегі баспа: кітап шығару, оқу мәдениетін қалыптастырудағы мәселелер	6232
1448.	Сугурова Салтанат Базарбаевна	Қазақстандағы ауыл шаруашылығындағы суды үнемдеудің БАҚ-тағы көрінісі	6234
1449.	Narzullayeva Mukhayyo Iftikhor qizi Allambergenova Perkhan Kudaybergenovna	Theory and practice in journalism education	6237
1450.	Джумахметов Жігер Мейрамбекұлы	Дизайн трендтерінің эволюциясы және олардың жарнама стратегияларына ықпалы	6240
1451.	Нұрайлым Байзакеш	Қазақтілді балалар басылымдары: қалыптасу тарихы мен даму болашағы	6243
1452.	Қуанышқызы Ақниет	Медиадағы тактильді дизайн: жаңа тіл	6246
1453.	Келесова Жұлдыз Бақытжановна	О некоторых тенденциях в книгоиздании переводной Зарубежной литературы на казахском языке	6248
1454.	Маличкина Елизавета Андреевна	Перспективы цифрового книгоиздания в Казахстане	6251
1455.	Бекен Ильяс Ерғалыұлы	Верстка и дизайн важный фактор привлечения аудитории к печатным изданиям	6253

1456.	Шарапиева Рысалды	Интерактивті баспа өнімдері: заманауи білім мен медианың жаңа белесі	6257
1457.	Нургалиев Мади Еркатович	Использование ритма и звуковых эффектов	6260
1458.	Мұхитқызы Диана	Қазақ кітабының эволюциясы: көне қазақ кітаптарындағы иллюстрация (каллиграфия) өнері	6264
1459.	Амангелдина Данажан	Эпистолярлық мәтіндердің ғылымдағы орны	6269
1460.	Бейсенбай Диана	«Мазмұндама» баспасының заманауи жобалары	6272
1461.	Талғатқызы Адина	Steppe and world» баспасының аударма кітап шығарудағы іс-тәжірибесі	6275
1462.	Тулегенова Аяулым	Шетел классиктерін қазақ тіліне аудару: мәдениетаралық диалог және әдебиеттегі аударма мәселелері	6278
1463.	Какен Мейірім	Ауғанстандағы билік ауысуы және оның халықаралық медиадағы көрінісі	6281
1464.	Жанатова Асем	Қазақ әндерінің әлеуметтік медиада насихатталуы	6286
1465.	Гантумур Армангүл	«Гейткипер» теориясы және медиа манипуляция	6289
1466.	Мұқанбай Ділнәз	Қытай мен АҚШ арасындағы ақпараттық соғыс	6293
1467.	Хамзина М. А.	Взаимодействие современных издательств и социальных сетей	6296
1468.	Ермаханова Ә.Б	Влияние социальных медиа на рекламу фильмов и роль издательских платформ	6300
1469.	Қожатай Аяжан Мустафақызы	Ақпарат дәуіріндегі технологиялық соғыс - жаңа саяси құрал ретінде	6304

СЕКЦИЯ 10

ЗАҢ ҒЫЛЫМДАРЫ

9.6: ЦИФРЛЫҚ ЖУРНАЛИСТИКА ЖӘНЕ ҚОҒАММЕН БАЙЛАНЫС: ҚАЗІРГІ ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ МЕН БІЛІМ БЕРУ АСПЕКТІЛЕРІ

ӘОЖ 070.004.8

СПОРТ ЖУРНАЛИСТЕРІН ДАЯРЛАУ: 2019–2024 ЖЫЛДАРДАҒЫ МЕДИА- ЗЕРТТЕУЛЕР ЖӘНЕ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ТӘЖІРИБЕ

Ераман Талапқанұлы

Eraman99@mail.ru

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Журналистика және әлеуметтік ғылымдар факультеті, Телерадио және қоғаммен байланыс кафедрасының 1-курс
,магистранты

Астана, Қазақстан

Ғылыми жетекші: Ардақ Мүтәрбек

Спорт журналистикасы – қазіргі медиакеңістіктегі ең ықпалды бағыттардың бірі. Спорт тақырыбын жариялау арқылы бұқаралық ақпарат құралдары қоғамдағы нормалар мен стереотиптерді қалыптастыруға зор әсер етеді. Мысалы, ЮНЕСКО мәліметінше, спорт жаңалықтары ерлер мен әйелдер спортын қалай көрсетуі арқылы қоғамдық көзқарастарға ықпал етіп, гендерлік теңдікке ықпал жасау мүмкіндігіне ие. Демек, спорт журналистикасы жай ғана ойын нәтижелерін хабарлау емес – ол мәдени, әлеуметтік және тіпті саяси мәні бар ақпарат тасымалдаушысы. «Спорт жаңалықтар бөлімі – ойыншықтар бөлімі емес» деген түсінік соңғы жылдары бекерге шығарылды; керісінше, спорт журналистикасы қоғам өміріндегі өзекті мәселелерді көтеретін маңызды кәсіби салаға айналды. 2019 жылы танымал зерттеуші Хайо Зеппельт «спорттағы ойыншықтар бөлімі заманы өтті» деп атап көрсетті. Спорт ұйымдарындағы сыбайлас жемқорлық, допинг даулары, атлеттердің құқықтары сияқты күрделі тақырыптар спорт басылымдарында кеңінен талқыланып, жан-жақты зерттеу нысанасына айналды. Мұндай өзгерістер спорт журналистерін жан-жақты білімді, зерттеушілік қабілеті бар, жауапкершілігі жоғары маман болуға міндеттейді. Осындай жағдайда спорт журналистерін кәсіби даярлау мәселесі күн тәртібіне шығып отыр. Журналист мамандарын кәсіби тұрғыда өсіру қажеттігін ЮНЕСКО секілді ұйымдар бұрыннан айтып келеді: «Журналист кәсіби маман ретінде танылуы үшін кең ауқымды білім негізі және арнайы кәсіби дайындық қажет» деп атап өткен ЮНЕСКО Комиссиясы журналистикадағы білім беру стандарттарын көтеру керектігін атап көрсетті [UNESCO, 2023].

Соңғы 5 жылда (2019–2024 жж.) медиазерттеулер бұл саладағы дайындықтың заман талабына сай өзгеру керектігін нақтылай түсті. Әсіресе цифрлық технологиялардың дамуы, әлеуметтік медианың ықпалы және спорт журналистикасының жанрлық кеңеюі білім беру бағдарламаларын жаңартуды талап етіп отыр. Соңғы жылдары жарық көрген зерттеулер спорт журналистикасының қарқынды трансформациясын айқын көрсетеді. Әлемдік деңгейдегі библиометриялық шолу нәтижелері 1970-жылдардан бері спорт БАҚ-ының фокусы қалай өзгергенін аңғартады: соңғы кезеңде (2016–2023 жж.) спорт журналистикасында цифрлық трансформация, деректер журналистикасы және этика мәселелері басты трендтерге айналған. Цифрландыру спорт жаңалықтарын таратудың форматын ғана емес, мазмұнын да өзгертіп жатыр. Мысалы, Reuters Institute зерттеушілері қазіргі спорт контенті тек матчтың есебін берумен шектелмей, спорт пен саясат, қоғам, бизнес арасындағы байланыстарды ашып көрсететін «қатқыл жаңалықтар» форматына бет бұрғанын айтады. Бұл үрдіс спорт журналистеріне қойылатын талаптарды күшейтті – олар тек ойын нәтижелерін емес, спорт индустриясының экономикалық, әлеуметтік қырларын талдай алуға тиіс [Reuters, 2024].

Әлемдік тәжірибеде спорт журналистеріне заманауи талаптар кешені қалыптасты. Соңғы бес жылда жарық көрген зерттеулер мен нұсқаулықтар негізгі талаптарды төмендегідей сипаттайды: біріншіден, спорт журналисті өзі маманданған спорт түрі бойынша энциклопедиялық білімі болуы шарт; екіншіден, бір салаға мамандана отырып, жалпы

спорттың барлық түрінен хабардар, кез келген сәтте бейхабар спорт түрінен де жаңалық жасай алатындай жан-жақты болуы тиіс; үшіншіден, ақпаратты жылдам әрі нақты жеткізу шеберлігі (әсіресе онлайн және әлеуметтік желіде) қажет; төртіншіден, мультимедиалық дағдылар – яғни мәтін жазу ғана емес, телерепортаж жасау, радио/подкаст жүргізу, фото-видео түсіріп өңдей білу – қазіргі спорт журналистіне міндет. Бұған қоса, деректермен жұмыс істей білу (статистиканы түсіну, талдау жасау) және деректер журналистикасы элементтерін меңгеру маңызды талапқа айналды. Мәселен, Олимпиада ойындарында медаль есебін интерактивті графикамен беру, матчтардың тактикалық схемаларын деректер негізінде талдау сияқты жұмыстар деректер журналистикасын спортта қолданудың мысалы бола алады (Al Jazeera Media Institute, 2022).

Цифрлық заманға сай тағы бір талап – жаңа технологияларды игеру. Reuters Institute сарапшылары жасанды интеллектінің (AI) жаңалық өндірісіне енуіне шолу жасап, көп оқырман жинайтын кей жаңалықтар (әсіресе спорт, қаржы және сайлау тақырыптарында) деректер құрылымы дайын болса, автоматты түрде жазыла басталғанын көрсетеді. Мысалы, Аргентинадағы жергілікті *Diario Huarpe* газеті ай сайын футбол туралы 250-ге тарта қысқа автоматтандырылған мақалалар жариялайды деген дерек келтіріледі. Әрине, AI көмегімен матч қорытындысын жылдам шығару мүмкіндігі пайда болғанымен, мұндай жағдай спорт журналистерінің рөлін жоймайды. Керісінше, журналистер енді жасанды интеллектіні пайдалануды үйреніп, оны өз жұмысына көмекші құрал ретінде қолдана білуі керек деп саналады. Еуропалық журналистика орталығы (EJC) 2023 жылғы есебінде де деректер мен AI құралдарын игеру жергілікті болсын, халықаралық болсын, барлық деңгейдегі жаңалық бөлімдерінде өнімділікті арттырудың кілтіне айналғанын атап өтеді [European Journalism Center, 2023].

Қазақстандағы жағдайды талдау үшін отандық ақпарат көздерінен (ресми жаңалықтар, университет хабарламалары, салалық сарапшылардың пікірлері) мәліметтер жиналды. Атап айтқанда, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті негізінде ашылған жаңа бағдарламаның құжаттары, сипаттамалары қарастырылды. Халықаралық тәжірибе мен ұлттық ахуалды салыстыру барысында медиазерттеулер ұстанымдары негізінде ұқсастықтар мен алшақтықтар анықталды. Зерттеу нәтижелерін талқылауда медиатану теорияларына сүйене отырып, Қазақстанда спорт журналистерін даярлау ісін жетілдіруге қатысты ұсыныстар әзірленді. Бұл әдіснама шеңберінде шолу және талдау барысында алынған ақпараттар нақтылығы үшін дереккөздерге сілтеме жасалды. Барлық қолданылған мәліметтер беделді халықаралық ұйымдардың баяндамалары және ресми ашық ақпарат көздері болғандықтан, зерттеу нәтижелерінің шынайылығын қамтамасыз етуге мүмкіндік берді. Енді сол нәтижелерді және олардың талдауын қарастырайық.

Жаңашыл медиажүйесі бар елдерде спорт журналистерін оқыту бұрыннан жолға қойылған және соңғы жылдары заман ағымына сай бейімделуде. АҚШ-та спорт журналистикасы медиа индустрияның маңызды бөлігі саналады, көптеген университеттер бакалавр не магистратура деңгейінде спорт журналистикасы немесе спорт медиа бағдарламаларын ұсынады. Мысалы, Northwestern University-дің Медилл журналистика мектебі (Medill School of Journalism) магистратура деңгейінде арнайы Sports Media бағдарламасын жүргізеді, ол қазіргі журналистиканың барлық негіздерімен қатар спорт тақырыбында терең білім беруге бағытталған. Бұл бағдарламада студенттер бейнесюжет дайындау, интерактивті веб-журналистика, медиаэтика және спорт репортажы сияқты пәнаралық курстарды қатар алып, бірнеше қала мен елге барып тәжірибе жинайды. Оқу жоспары тұрақты жаңартылып отырады, себебі факультет медиа ландшафттың жылдам өзгерісіне ілесу үшін курстарды үздіксіз жаңартып отыруды мақсат тұтады. Осылайша, АҚШ-тағы жетекші оқу орындары спорт журналистикасын дәстүрлі жаңалық журналистикасының барлық талаптарымен ұштастыра оқытып, жан-жақты маман дайындауға күш салуда. Америкалық тәжірибеде ерекше назар аударатын тағы бір жайт – тәжірибелік дайындық пен алаңдағы практиканың молдығы. Студенттер университет қабырғасында жүріп-ақ түрлі спорттық шараларға барып, репортаж жасап үйренеді, танымал спорт

журналистерімен шеберлік сыныптары ұйымдастырылады. Мысалы, Колумбия университеті, Миссури университеті, Маршалл университеті сияқты жоғары оқу орындарында спорт журналисі болуды мақсат еткен студенттерге арнап спорттық БАҚ-та тағылымдамадан өту, команда баспасөз орталықтарында жұмыс жасау мүмкіндіктері қарастырылған. Нәтижесінде, АҚШ-та түлектер оқу бітірген кезде газетке мақала жазу, телеэфирде жұмыс істеу, подкаст жүргізу сияқты әр түрлі форматта тәжірибе жинақтап шығады. Заманауи кәсіби талаптарға сай әмбебаптық қасиет осылай қалыптасады. Дегенмен, мамандану да ұмыт қалмайды – кейбірі тек баспасөз бағытында қалуды, енді бірі тек телевизия комментаторы болуды таңдайды. Қалай болғанда да, университет қабырғасында барлық негізгі медиаплатформалармен жұмыс істеу ережелері үйретіледі.

Германияда спорт журналистикасын оқыту құрылымы жүйелі жолға қойылған және арнайы бағдарламалар ертерек қолға алынған. Кёльн қаласындағы Неміс спорт университеті (Deutsche Sporthochschule Köln) бүкіл ел бойынша теңдесі жоқ «Спорт журналистикасы» бойынша арнайы бакалавр бағдарламасын жүзеге асырады. Бұл бағдарлама спорт, медиа және коммуникация салаларындағы қарқынды өзгерістерге жауап ретінде ашылған және мазмұны төрт бағыттың тоғысында құрылған: журналистика (теория және тәжірибе), медиа-практика, спорт практикасы және коммуникация ғылымы. Бағдарламаның басты мақсаты – еңбек нарығының сұранысына толық сәйкес келетін маман даярлау. «Қазіргі заманда спорт журналисінен тек журналистік шеберлік қана емес, спорт ғылымы бойынша да терең білім талап етіледі» деп атап көрсетілген университеттің бағдарламалық сипаттамасында. Шынында да, бұл жерде студенттер журналистиканың әдіс-тәсілдерін үйренумен қатар, спорт түрлерінің ережелері, спорт физиологиясы, спорттағы маркетинг пен менеджмент негіздері бойынша да білім алады. Яғни, спорт саласына қатысты пәндер журналистика курсымен бірдей деңгейде оқытылады. Мақсат – түлектің спортты жан-жақты түсінетін, сол арқылы сараптамалық материалдар әзірлей алатын қабілетін қалыптастыру.

Неміс тәжірибесі Қазақстандағы жаңа бастамамен үндес: Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетіндегі оқу жоспарын жасағанда дәл осы Кёльн спорт университеті мен отандық спорт саласы мамандары кеңес бергені белгілі. Германияда спорт журналистикасы бойынша мамандандыру тек бір университетпен шектелмейді. Жалпы, елдегі ірі коммуникация факультеттерінде спорт медиаға бағытталған курстар жиі кездеседі. Медиа индустриясы дамыған бұл елде журналистік білім беру үрдісінде мамандану бағыты айқын көрінеді – мысалы, кей жоғары оқу орындары тергеу журналистикасы, саяси журнализм немесе спорт журналистикасы сияқты бағыттарға бөлінген арнайы модульдер ұсынады. Мұндай маманданудың артықшылығы – студент таңдаған саласының қыр-сырын терең игеріп шығады, сол арқылы еңбек нарығында белгілі бір салаға бейімделген дайын кадр болып қалыптасады. Гамбург, Берлин, Мюнхен қалаларындағы журналистика мектептері спорт тақырыбында жазу шеберлігі, спорттық бейнесюжет дайындау, спорттық подкаст жасау секілді пәндерді элективті курс ретінде қосып жүр. Германиялық БАҚ тәжірибесі көрсеткендей, спорт журналистері көбіне спорт ақпарат агенттіктерінде, футбол клубтарының баспасөз қызметтерінде, спорттық PR және маркетинг салаларында сұранысқа ие. Сондықтан оқу орындары бағдарламаға PR, коммуникация теориясы, медиа-зерттеу әдістерін де енгізген. Қорыта айтқанда, Германия тәжірибесі спорт журналистикасын дербес мамандық деңгейіне көтеріп, оны жан-жақты оқу жоспары арқылы кәсіби тұрғыда қалыптастыруға болатынын дәлелдеп отыр **[German Sport University Cologne, 2025]**.

Жапонияда спорт журналистикасы өзіндік жолмен дамыған. Елде журналистика бойынша арнайы маманданған факультеттер аз болғанымен, тәжірибелік жолмен қалыптасқан кәсіби қауымдастық күшті. 1976 жылы құрылған Жапон спорт баспасөзі қауымдастығы (AJPS) бүгінде елдегі спорт журналистерін біріктіріп, олардың кәсіби мүддесін қорғайтын ұйым ретінде жұмыс істейді. Бұл қауымдастықтың басты мақсаты – «спорт журналистерінің қызметінің маңызын орнықтырып, сөз бостандығы мен ақпарат тарату еркіндігін қорғау және жапон спортының дамуына үлес қосу» болып. Ұйым спорт журналистикасының сапасын арттыру, мүшелерінің біліктілігін көтеру үшін семинарлар өткізеді, шетелдік тәжірибемен

алмасуды ұйымдастырады. Жапонияда көптеген спорт журналистері карьерасын газет-журнал редакцияларынан немесе телекомпаниялардың жаңалық бөлімдерінен бастап, кейін спорт бөліміне ауысады. Яғни, арнайы спорт журналистикасы факультеті болмаса да, жалпы журналистикадан алған іргелі білімі бар репортер спорт саласына маманданады. Елдегі беделді Токуо Sports Press School сияқты курстар жас тілшілерге спорт жаңалығын жазу этикасы мен техникасын үйретуге бағытталған бейресми білім беру рөлін атқарады. Жапония тәжірибесінің ерекшелігі – дәстүр мен технологияның үйлесімі: бір жағынан, олар классикалық журналистика құндылықтарын (нақтылық, бейтараптық, этика) қатаң сақтайды, екінші жағынан, спорт жаңалықтарын таратудың заманауи құралдарын шебер пайдаланады (мысалы, NHK және басқа телерадиокомпаниялар олимпиада, әлем чемпионаты кезінде мультимедиалық контент ұсынады: телерепортаж, онлайн мәтін, VR/AR тәжірибелері). Жапон спорт журналистикасы ұлттың спортқа деген зор сүйіспеншілігіне негізделген: бейсбол, футбол, сумо сияқты танымал спорт түрлерінің журналистері кең аудиторияға ие және жанкүйерлермен тығыз байланыста ақпарат таратады. Бұл елде спорт журналистеріне қойылатын талаптар – АҚШ пен Еуропадағыдай әмбебап: жан-жақты спорт білімі, тез ақпарат жеткізу, техникалық машықтар, этикалық жоғары стандарттар. AJPS басшылығы «спорттың күрделі әрі әр алуандылығы жоғары қоғамдағы маңызды рөлін ескере отырып, спорт журналистері ой-өрісін кеңейтіп, журналистика сапасын үнемі жетілдіріп отыруы қажет» екенін айтады. Осы ұстаным Жапониядағы спорт журналистерін даярлау мен тәрбиелеудің бейресми қағидасы іспетті [About AJPS, 2025].

Үш елдің (АҚШ, Германия, Жапония) тәжірибесін түйіндей келе, мынаны байқауға болады: біріншіден, спорт журналистикасын дербес мамандандыру АҚШ пен Германияда кең тараған (университет бағдарламалары арқылы), ал Жапонияда бейресми институттар мен кәсіби ұйымдар арқылы жүреді; екіншіден, оқу мазмұнында барлық жерде спорт туралы терең білім мен журналистік машықтар біріктіріледі (теория мен практиканың үйлесімі); үшіншіден, кәсіби талаптарға сай оқу орындары мультимедиа технологияларын, әлеуметтік медиа стратегияларын, деректерді пайдалануды үйретуге ерекше көңіл бөледі. Мысалы, Northwestern Medill бағдарламасы студенттерге Twitter, YouTube арқылы спорттық ақпарат таратудың ерекшеліктерін де үйретеді, Кельндегі бағдарлама әр спорт түрінен практикалық білім беріп, оны медиада қолдануға баулиды. Төртіншіден, барлық елде этика және жауапкершілік мәселесі оқу жоспарының маңызды бөлігі: жанкүйер эмоциясына емес, фактіге сүйеніп жазу, жалған ақпарат таратпау, жанжал кезінде бейтарап болу сияқты принциптер дәріс және тренинг түрінде сіңіріледі.

Қазақстанда спорт журналистикасы ұзақ жылдар бойы жеке мамандық ретінде қарастырылмаған. Спорт тақырыбын жазатын журналистер негізінен жалпы журналистика мамандығын бітіріп, спорт бөлімдерінде тәжірибе арқылы қалыптасып отырды. Кеңестік кезеңнен бері «Лениншіл жас», *«Спорт» газеті, кейін «Егемен Қазақстан», *«Хабар» Агенттігі секілді мекемелерде спорт журналистері істегенімен, олар үшін арнайы оқу бағдарламасы болмады. Көп жағдайда спорт тілшілері – өздері спорт сүйер қауымнан шыққан, не бұрынғы спортшылардан журналистикаға келген адамдар еді. Дегенмен, спорт журналистикасы саласының даму қажеттігі жыл санап сезілді: Қазақстан тәуелсіздік алғаннан кейін халықаралық спорттық аренаға белсене кірісе бастады, Олимпиада чемпиондары, әлемдік додалардағы жетістіктер ақпарат ағынын күшейтті. Арнайы дайындық көрмеген тілшілер кейде халықаралық жарыстарды кәсіби деңгейде таратуда қиындықтарға ұшырағанын сала мамандары айтып жүрді.

Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ – Қазақстанда спорт журналистикасы бойынша алғашқы арнайы бағдарламаны қолға алған жоғары оқу орны. Бағдарламаның әзірленуі бір жылда жүзеге асқан жоқ; университеттің журналистика және саясаттану факультеті екі жыл бойы оқу жоспарын құрастырып, оны Мәдениет және спорт министрлігі, «Qazsport» телеарнасы сынды мекемелердің мамандарымен бірлесіп пысықтады. Нәтижесінде, Білім және ғылым министрлігі тарапынан жоғары бағаланып, 2020 оқу жылынан бастап студенттер қабылданды.

Жаңа бағдарламаның ашылуы – отандық спорт журналистикасы үшін маңызды бетбұрыс. Дегенмен Қазақстандағы жалпы ахуал әлі де жүйелеуді қажет етеді. Бұған дейін елімізде «спорт журналистикасы» мамандығы болмағандықтан, спорт жаңалықтарымен айналысатын журналистер әр түрлі жолмен келген еді. Қазіргі кезде республикалық бұқаралық ақпарат құралдарында спорт бөлімі бар медиа ұйымдар санаулы: «Хабар» Агенттігінің «Kazsport» арнасы (бұрынғы атауы Qazsport) – телевизиялық спорт жаңалықтарының негізгі арнасы, республикалық газеттердің спорт беттері және бірнеше спорт сайты (мысалы, vesti.kz, prosports.kz, Olympic.kz) ақпарат таратып келеді. Осы редакцияларда жұмыс істейтін мамандардың бір бөлігі – жалпы журналистика мамандығының түлектері, бір бөлігі – спорт федерацияларында, клубтарда жұмыс істеп жүріп журналистикаға келгендер. Яғни, бірыңғай стандарт болмады. ЕҰУ-дегі бағдарламаның түлектері 2024 жылдан бастап еңбек нарығына қосыла бастайды, бұл алғашқы кәсіби спорт журналистері легі болмақ. Бұл аралықта басқа да оқу орындары қызығушылық танытуда: мәселен, 2022 жылы Қазақ ұлттық университеті журналистика факультетінде «спорт журналистикасы» элективті курстарын көбейткені хабарланды, ал әл-Фараби атындағы ҚазҰУ магистратура деңгейінде спорт медиасына қатысты зерттеу тақырыптарын енгізуді қолға алды. Дегенмен, әзірге ЕҰУ бағдарламасы – жалғыз дербес бағдарлама [Olimpus.kz, 2020].

Қорыта айтқанда, 2019–2024 жылдардағы медиазерттеулер нәтижелері спорт журналистикасын оқытудағы жаһандық беталысты көрсетсе, Қазақстандағы қазіргі реформалар сол әлемдік үрдістерге ілесуге талпынысты аңғартады. Алдағы жылдарда ұсынылған ұсынымдарды іске асыру арқылы Қазақстан спорт журналистикасы мектебін қалыптастырып, халықаралық деңгейде мойындалған медиа мамандарын даярлай алады деген қорытынды жасауға болады. Бұл, өз кезегінде, еліміздің спорттық жетістіктерін халыққа паш етуге, спорт арқылы оң қоғамдық құндылықтарды насихаттауға қызмет етпек.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Gender Equality in Sports Media // UNESCO. URL: <https://webarchive.unesco.org/web/20230104165710/https://en.unesco.org/themes/gender-equality-sports-media> (Қаралған күн: 05.04.2025).
2. That's just not cricket: sports journalism that challenges the status quo// Reuters Institute. URL: <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/calendar/thats-just-not-cricket-sports-journalism-challenges-status-quo>. (Қаралған күн: 05.04.2025).
3. State of Data Journalism 2023 – AI and OSINT// European Journalism Center. URL: <https://ejc.net/state-of-data-journalism-survey-2023/ai-and-osint> (Қаралған күн: 05.04.2025).
4. How to get started in sports journalism // Al Jazeera Media Institute. URL: <https://institute.aljazeera.net/en/ajr/article/2040> (Қаралған күн: 05.04.2025).
5. ЕҰУ спорт журналистерін дайындауды бастайды // Olympic.kz. URL: <https://olympic.kz/kk/article/13063> (Қаралған күн: 05.04.2025).
6. Deutsche Sporthochschule Köln. B.A. Sport Journalism – Programme Overview// **German Sport University Cologne**. URL: <https://www.dshs-koeln.de/english/studying-structure/full-time-studies/bachelor-programme/ba-sport-journalism/> (Қаралған күн: 05.04.2025).
7. Japanese Sports Press Association (AJPS) // About AJPS – President’s Greetings. URL: <https://www.ajps.jp/english/> (Қаралған күн: 05.04.2025).